

Muinaissynagogia Israelin maassa

David Landau

Vuoden 2010 lopussa lehdet kirjoittivat, että uusi muinaissynagoga on löydetty Horvat Kurissa, joka sijaitsee kukkulalla muutama kilometri Genesaretinjärven luoteisrannalta. Sen jälkeen kaivaukset ovat jatkuneet joka kesä. Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta on mukana projektissa ja suomalaiset opiskelijat osallistuvat kaivaustyöhön.

Arkeologien viimeisimmän raportin¹ mukaan nyt on tavoitteena analysoida ja tulkita vuoden 2012 löytöjä. Kaivaustyötä on tarkoitus jatkaa myös vuonna 2013 tavoitteena selvittää rakennuksen rakentamisen vaiheet. Kaivausten avulla pyritään myös päättämään milloin bysantin ajan synagoga on ollut käytössä ja löytyykö lattian alta myös varhaisempia löytöjä.

Mistä arkeologit tietävät, että paikalla oli muinaissynagoga? Rehellisesti sanoen, he eivät voi varmuudella tietää. Jos paikalta olisi löytynyt aron hakodesh, pyhä arkki, ja muutamia toorakääröjä tai tuoleja joissa olisi ollut juutalaisten nimiä, silloin arkeologit olisivat voineet todeta sanoa vakuuttavaksi että he ovat löytäneet juutalaisen synagogan. Muuten, he tarkastelevat paikkaa ja käyttävät erilaisia kriteerejä, joiden avulla päättävät minkälainen talo tässä paikassa oli monta sataa vuotta sitten.

Löydetty raunio saattoi myös olla muu kuin synagoga. Victor Guérin (1821-1891), ranskalainen älykkö, tutkimusmatkailija ja amatööriarkeologi, joka vieraili Israelin maassa 8 kertaa vuosien 1852 ja 1888 välillä, kävi myös Horvat Kurissa, jota hän nimitti nimellä Kharbet Kefr Kouk. Hän kirjoitti, että paikalla oli ollut länsi-itä -suuntaan sijaitseva rakennus ja siitä syystä hän arvioi, että kyseessä oli muinaiskirkon rauniot (*Description Géographique Historique et Archéologique de la Palestine*, 1880, Vol. 6, p. 223).

Guérinin kuvaukset julkaistiin ranskaksi seitsemässä osassa vuosien 1869-80 aikana. Nämä kirjoitukset käännettiin hepreaksi ja julkaistiin vuonna 1987. (Ks. myös: Zvi Ilan, *Ancient Synagogues in Israel*, 1991, p. 132.)

Tampereen juutalaisen seurakunnan jäsenet ostivat huoneiston syksyllä 1950 osoitteesta Savilinnantie 3-5 saadakseen oman toimitilan. Tämä asunto osoittautui kuitenkin liian pieneksi ja seuraavana vuonna ostettiin isompi huoneisto osoitteesta Satamakatu 7. Kymmenen vuotta myöhemmin seurakunnassa ei ollut enää yhtä paljon jäseniä kuin aikaisemmin ja huoneisto myytiin ja ostettiin pienempi osake osoitteesta Näsilinnankadun 17. Joka huoneistossa yksi huone palveli synagogana. 1980 luvulla suurin osa jäsenistä muutti pois Tampereelta ja siitä syystä seurakunnan keskus suljettiin ja osake myytiin. (Pirkkoliisa Uusihaaro. 1992. Tampereen juutalainen seurakunta 1946-1981).

Juutalaisen tavan mukaan rukoiltaessa tarvitaan kymmenen miestä, minjan. Siksi, mikä tahansa paikka voi palvella synagogana kun ainakin kymmenen miestä voi rukoilla siellä. Siitä syystä Horvat Kurissa ollut rakennus olisi hyvin voinut olla juutalainen synagoga.

Ei ole syytä epäillä, että synagogaan liittyvät vaatimukset olisivat olleet erilaisia muinoin. Talmudin mukaan Tiberiassa oli 17 synagogaa. Arkeologit ovat mielestään identifioineet niistä kaksi. Kun arkeologit löytävät kohteen, jossa on mahdollisesti ollut muinainen julkinen rakennus, he ensin tarkistavat sen suunnan. Jos suunta on länsi-itä, he olettavat, että paikalla oli todennäköisesti kirkko. Jos suunta on kohti Gerizimvuorta, kyseeseen tulee samarialainen synagoga. Kaikissa muissa tapauksissa rakennus olisi voinut olla juutalainen synagoga.

Beth Sheanissa löytyi muinainen mosaiikkilattia asuntoalueen rakennustyömaata käynnistettäessä. Arkeologit tekivät kaivauksia paikalla vuonna 1964 ja päätyivät siihen tulokseen, että bysantin aikana siinä oli ollut juutalainen synagoga. Nykyään paikkaa kutsutaan Leontis-taloksi. Myöhemmin mosaiikki siirrettiin pois sieltä ja nykyään se on esillä Israelin museossa Jerusalemissa. Mosaiikit sijaitsevat museoon johtavan käytävän seinällä. Mosaiikeissa on useita pakanallisia symboleja ja hahmoja. Vieressä olevan tekstin mukaan juutalaisten rakennusten koristaminen pakanallisilla kuvilla heijastaa sitä, että Beth Sheanissa vallitsi hellenistinen kulttuuri myös sinä aikana kun suurin osa kaupungin asukkaista oli kristittyjä, juutalaisia tai samarialaisia.

Yhdessä mosaiikissa voi nähdä myös selvästi juutalaisen symbolin, seitsemänhaaraisen menorah – kynttilänjalan.

Menorah Leontis-talon mosaiikissa

Siis ei epäilystäkään, että Leontis-talo oli juutalaisen perheen asuinpaikka ja yhtä huonetta käytettiin synagogana, eikö niin?

Väärin, väittää professori Zeev Safrai Israelin maan opintojen osastosta Bar Ilan yliopistosta Ramat Ganissa. Safrai kirjoittaa uutta 40-osaista Mishnan selitysteosta. Artikkelissaan 'the house of Leontis 'Kaloubas' – a Judaeo-Christian?' (2003) Safrai väittää, että talon omisti ebionitelainen. Ebionitit oli nk. juutalais-kristitty lahko. Keskustellessani professori Safraian kanssa asiasta, totesin, että hänen artikkelinsa on

kumouksellinen. Kysyin häneltä, onko kukaan esittänyt hänelle vastaväitettä asiasta. Hän vastasi, ei kukaan.

Professori Zeev Safrai (oikealla) ja tämän artikkelin kirjoittaja

Termi 'juutalais-kristitty' on tieteellinen termi, jolla on monta merkitystä, mutta yksikään niistä ei ole yleisesti hyväksytty. Juutalaisten keskuudessa on eri mielipiteitä siitä kuka on juutalainen, mutta kaikki ovat samaa mieltä, että juutalaiset itse päättävät kuka on juutalainen. Juutalaisten mukaan ebionitit eivät ole juutalaisia, joten he ovat jotakin muuta. Määrittelin heidät kristityiksi, jotka eivät olleet katolisia.

Se, että Leontis-talossa olleessa rukoushuoneessa oli ollut juutalainen symboli ei välttämättä tarkoita huoneen olleen synagoga; se olisi yhtä hyvin voinut olla kirkko. Kristillinen uskonto on syntynyt juutalaisten keskuudessa, se on ottanut käyttöönsä juutalaisia kirjoja sekä mahdollisesti myös symboleja. Muutama vuosi sitten kävimme kansanmusiikkifestivaaleilla Rääkkylässä Itä-Suomessa. Viimeinen konsertti pidettiin 1800-luvulla rakennetussa kauniissa puukirkossa. Kirkon eteläpuolen seinällä, juuri katon rajassa on maalaus, jossa on menorah.

Menorah-maalauk Rääkkylän kirkossa

Täytyy muistaa, että muinaisaikana Israelin maassa asui muitakin ihmisiä kuin juutalaisia, kristittyjä ja samarialaisia. 400-luvulla elänyt piispa Epifanius salmisilainen kertoi Panarion-kirjassaan 80 lahkosta alkaen Aatamin ajasta kirjoittajan omaan aikaan. Jokaisesta lahkosta Epifanius antoi yksityiskohtaiset tiedot sen historiasta ja maailmankatsomuksesta ja osoitti sen jälkeen missä kunkin lahkoon oppi oli väärässä.

Mielestäni voidaan olettaa, että osa Israelin maassa löydetyistä raunioista on ollut lahkosten rukoustaloja. Uskon, ettei ole yleispätevää kaavaa millä helposti määritellä näitä taloja, vaan jokainen rakennuksen raunio on tutkittava ilman rajoittavia oletuksia.

Rehovista, joka sijaitsee Beth Sheanin laaksossa 5 kilometriä Beth Sheanin kaupungista etelään, löydettyssä mosaiikissa on halachallinen eli juutalainen oppiteksti Talmudista – Tosefta Shvi'itista ja Yerushalmi Demaista. Paikalla kaivauksia tehneen arkeologin mukaan synagoga on rakennettu kolmessa vaiheessa. 300-luvulla rakennettiin basilikan tyyppinen halli, joka paloi. Se restauroitiin 400-luvulla ja siihen lisättiin bemah, koroke jolla rukouksen johtaja seisoo. Silloin tehtiin myös uusi mosaiikkilattia, peitettiin seinät

laastilla ja kirjoitettiin seiniin halachallisia, juutalaisia uskonnollisten lakien selitystekstejä. Myöhemmin, 600- tai 700-luvulla, lisättiin eteinen ja sen lattialle nykyään kuuluisia halachallisia tekstejä. Epäilemättä tämä rakennus palveli ainakin jossain vaiheessa synagogana.

500-luvulta peräisin olevassa Seppohrin muinaissynagogassa on mosaiikkilattia, jossa on kuvia juutalaisista aiheista ja kirjoituksia hepreaksi mutta myös kuvia kreikkalaisista jumalista ja kreikan kielen tekstiä. Rakennuksesta jäljellä olevan lattian suunta on kohti Pellaa, joka oli tuohon aikaan tunnettu kristillinen keskus Jordan-joen toisella puolella. Miksi juutalaiset olisivat rakentaneet julkisen talon kohti tätä paikkaa? Olen sitä mieltä, että rakennus kuului jollekin lahkolle, joista piispa Epifanius salmisilainen kirjassaan kertoo.

Meironissa Ylä-Galileassa on kallion päällä sijaitseva raunio, jota kutsutaan muinaissynagogaksi. Siellä ovet sijaitsevat rakennuksen eteläpäädyssä. Tämä tarkoittaa, että tultuaan sisälle synagogaan ihmisten olisi täytynyt kääntyä takaisinpäin rukoillakseen kohti Jerusalemiä. Jos tämä rakennus olisi ollut synagoga, miksi se rakennettiin tällä tavalla? Rakentajat kuluttivat paljon aikaa ja ponnistusta hakatessaan kalliota ja olisivat voineet asettaa ovet itä- tai pohjoisseinään.

Tätä paikkaa tutkineiden arkeologien mukaan rakennuksen lattialla on ollut noin 1,5 metriä leveä ja 1,35 metriä syvä laastilla vuorattu allas. Kuka tarvitsi allasta keskellä synagogaa? Juutalaiset kyllä harrastavat rituaalista kylpemistä, mutta tämä tapahtuu tähän tarkoitukseen rakennetussa talossa, mikvessa, joka on usein lähellä synagogaa, mutta ei koskaan avoimessa altaassa keskellä rukoushallia. Uskon, että allas palveli kastealtaana, ja että tätä rakennusta käytti joku uskonnollinen ryhmä, joista piispa Epifanius salmisilainen kirjoitti kirjassaan. Nämä ihmiset eivät välttämättä itse olleet rakentaneet tätä rakennusta. Nykyään tämä allas on maan peittämä ja vierailija ei voi nähdä sitä.

Tämän artikkelin kirjoittaja seisoo muinaisen, nyt maan peittämän altaan päällä

Tuhansien vuosien aikana juutalainen kansa on kehittynyt kirjan kansaksi. Rukoillakseen tai tutkiakseen kirjojaan, he eivät ole tarvinneet mahtavia rakennuksia. Periaatteessa vaatimaton talo on aina ollut riittävän hyvä.

1. http://www.kinneret-excavations.org/horvat_kur.html